

mei en juni '44 op Java hadden voorgedaan, Islamietisch fanatisme een grote rol had gespeeld). Onmiddellijk knoopte van der Plas hier hooggespannen verwachtingen en een tactische waarschuwing aan vast. Alle door ons al eerder genoemde Geallieerde en Nederlands-Indische autoriteiten ontvingen een 'Memorandum' van hem waarin het heette:

*'Since from an Allied point of view prof. Hoesein is one of the most likely men to take the lead of an anti-Japanese movement in the last stages of the war, it is important that nothing is said in leaflets or broadcasts which might lead to Japanese action against him. Better not mention him at all.'*¹

Eind oktober of begin november '44 ontving van der Plas uit Ceylon een brief van Warners die er op had aangedrongen, lieden als Soekarno en Hatta via de radio te waarschuwen dat zij, als zij in hun pro-Japanse houding volhardden, zouden worden gestraft. Van der Plas noemde in zijn antwoord die zaak 'bijzonder moeilijk': er zou, dacht hij, daarmee 'niets ten onzen voordele en veel voor de Japanners' bereikt worden. Hij noemde het 'zaak om voortdurend maar weer naar voren te brengen dat het haast niet te geloven is dat werkelijk Indonesiërs met de Japanners vrijwillig zouden medewerken om hun landgenoten . . . in ellende te storten' – en daarop volgde de al eerder door ons aangehaalde passage over de gevolgen van de angst voor de Japanner (een passage die door van Mook was goedgekeurd):

*'Wanneer men een volk 300 jaar op het hoofd geslagen heeft, zodra het enige moed toonde, en er in geslaagd is gedurende 100 jaar in de voornaamste gebieden 'rust en orde' te handhaven in plaats van 'law and order', dan behoeft men zich niet alleen over deze reactie niet te verbazen, maar moet men zich realiseren dat zij onvermijdelijk is.'*²

Toen van der Plas een maand later, op 8 december 1944, weer een radiotoespraak hield, zei hij wèl dat 'eerloze verraders' na de bevrijding gestraft zouden worden, maar hij noemde niemand met name.³ Een 'Report on conditions in the Netherlands-Indies', dat hij in diezelfde maand schreef (en dat weer aan de gebruikelijke autoriteiten werd toegezonden)⁴, was uitgesproken optimistisch: *'No Indonesian believes in any sincere wish of Japan to grant independence . . . The extremely valuable and loyal co-operation in our war-effort, in psychological warfare and at the front, of*

¹ A.v.: 'Memorandum' (3 aug. 1944) (a.v.). ² Brief, 7 nov. 1944, van van der Plas aan Warners (a.v., B 5). ³ Tekst: a.v., B 13. ⁴ A.v., B 11.